

H. C. Larsen

I okt. 1963 døde sygehusinspektør H. C. Larsen, Grindsted. Han var født i Birkende sogn på Fyn 10. jan. 1897 som søn af boelsmand Peter Larsen og Laura Kirstine, f. Nielsen. I 1913 tog han realeksamen, var derefter på Grejsdals højskole og søgte i et par vintre uddannelse på Askov. Efter at have været kontrolassistent og bogholder blev han i 1922 redaktør af Vestkystens Grindstedafdeling, hvilken stilling han bestred til 1946, hvorefter han blev inspektør ved Grindsted amtssygehus. Allerede 1913-14 var han uddannet som journalist i Slagelse. 1923 blev han gift med Mette Jensen fra Rugstedlund.

Ret tidligt kom han ind i ledelsen af vort samfund, hvor han sad 1929-33, også senere støttede han samfundets virke, det var således ham, der tog initiativet til rejsningen af en sten ved herregården Urup.. I 1923 kom han i bestyrelsen for Grindsted museum og var det til sin død. 1950-58 var han sognerådsformand og støttede da oprettelsen af et by- og sognearkiv, hvis sekretær han blev. Desuden var han en ret søgt foredragsholder.

Hans forældre var gode fortællere, og deres fortællinger vakte hans interesse for det lokale. En gammel onkel sagde til ham: »Skriv op så meget som muligt af det, du hører, og som du synes er værd at gemme!« Foruden et væld af avisartikler har han skrevet en række festskrifter, således om Grindsted Andelselektricitetsværk, klædefabrik, andelsmejeri og sparekasse samt om Troldhede-Kolding-Vejen jernbane, og han redigerede og udgav Slaugs herreds årbog 1951. Han var en flittig deltager i vore møder.

Æret være hans minde!

H. K. K.

Litteratur om Ribe amt

Aksel Lassen og Ole Karup Pedersen:

SLÆGTENS SPOR.

Denne bog, der forsøger en ny måde at skrive Danmarks-historie på, røber straks ved omslaget, at »sporene« er at finde på Ribekanten. I 11 kapitler vises her 11 slægtleds historie i »Vor-strup« (d. e. vor by, Lustrup, hvorfra den ene forfatter stammer). Det er det jævne folks historie, mere end en egentlig lokalhistorie eller sognehistorie. Vi er vant til, at Danmarks-historierne ligesom er set ovenfra. Her er den set nedenfra, så-dan som det »gemene folk«, bønderne, så den. Derved kommer bogen ganske vist i nogen grad til at ligne de bondestandshisto-rier, der allerede er udkommet.

Bogen lægger ikke i særlig grad beviser frem for nye kends-gerninger inden for historien, således som det var tilfældet i Aksel Lassens forrige bog, det epokegørende værk »Skæbneåret 1659«. Nærværende bogs sigte har været noget helt andet: at vise, hvordan den jævne mand *oplevede*, ikke altid *overlevede*, de skiftende tider. Det vil ingenlunde sige, at forfatterne er gået let hen over resultaterne fra bogen om 1659, hvis begivenheder netop har betydet så umådelig meget for vor egn. De næsten ufattelige lidelser, som svenskekrigene med den frygtelige pest i følge bragte, lagde praktisk talt landet øde i et bredt bælte langs Kongeåen. I visse sogne blev kun 2-3 par folk tilbage. Rædselsfulde kirkebogsindførsler melder: »Lambert Clausen døde i Ribe, mest af hunger... Niels Bolsmands datter døde elendig, som hundene åd hende, Mette var ellers en fin, stille og ærlig pige...« En lille dreng døde under flugten i sin oldemors arme, »...mange er i husene opædt af hunde.« I det pestbe-fængte Ribe stuedes de elendige flygtninge, udhungrede, mis-handlede og døende sammen på gader og ved kirkerne.

Derefter følger beretningerne om de øde gårdes genrejsning, stavnsbånd, pietisme, landboreformer og de særlige forhold, der i flere henseender gjaldt i Vorstrup, krigs- og krisetider, på vej opad, Ole Kirk og Jens Busk, den politiske opvågningen og en ny tids frembrud. Den velskrevne bog rejser et minde for menigmand gennem onde og gode år.

VORBASSE — ET HEDESOGNS HISTORIE.

Vald. Andersen, der i 1961 udsendte sin store bog om Læborg sogn, har allerede nu 2 år efter udsendt et nyt stort værk om Vorbasse. Det er ikke noget hastværksarbejde, men skrevet med vanlig soliditet og endnu omfangsrigere, 372 sider samt et kort over det store sogn. Selv om det er et hedesogn, har her været opgaver nok at behandle. Vi nævner kirketomterne i Almstok og Fitting og selve valfartskirken i Vorbasse med dens f. t. tilstoppede helligkilde, derimod mener A. ikke, det berømte marked særlig skylder den sin fremkomst, men byens centrale beliggenhed, også Skjoldbjerg kirke fra 1912 beskrives. Sognet har været præget af flyvesand siden istiden, men også gennem senere tider, til dæmpningen satte ind i 1792, endvidere behandles oldtidsminderne, en indgående gårdshistorie, herregården Donslund, der tidligt sank ned til at blive bøndergårde, og hvoraf en del ligger i Hejnsvig. Et stort og meget værdifuldt kapitel er det om kolonisationen ved indkaldte tyskere af Frederiksnåde og Moltkenberg og efter deres bortrejse af danske, iøvrigt var kolonisationen dårlig planlagt og dyrt gennemført, og der var stadig vrøvl med de urolige tyskere. I kap. landbrug viser A., hvordan det dyrkede areal udvidedes efter ca. 1720, det er beviseligt også sket i visse andre sogne, f. eks. Ovtrup. De store plantager, deres stiftere og plejere, tørvegravningen, kirke- og skoleforhold, den nyere historie og mindesmærker viser hedesognets forvandling, et sogn med en ikke helt almindelig historie.

SØNDERJYLLAND.

HISTORISK BILLEDBOG.

Historisk Samfund for Sønderjylland har i mindeåret 1964 udsendt dette pragtværk. Et stort tilskud fra Carlsbergs mindelegat for brygger J. C. Jacobsen kan takkes for, at bogen kan erhverves til en billig pris. Det er direktøren for museet på Frederiksborg slot, *Jørgen Paulsen*, selv født i Sundeved, der har

fremskaffet det store nye billedmateriale, Nationalmuseets dygtige fotografier har optaget dem efter hans anvisning, og den moderne teknik gengiver dem ganske vidunderligt. Teksterne er skrevet af bibliotekar *Poul Kürstein*, Slesvig, der i korte, klare rids forklarer billederne, viser slægtskabet både mod nord og syd og med det frisiske, han har formået at sammenføje dem, så bogen også er blevet en Sønderjyllandshistorie. Motiverne er hentet fra både Nord- og Sydslesvig, der er ikke så megen politisk og national historie, men der er lagt mere vægt på det kulturelle og det lokale, dog med bud til andre jyder og daner, hvor tilsvarende forhold findes. Vi nævner i flæng nogle eksempler: Danevirke, hærmænd, det danske grundlag, domkapitlet, relikvieskrin, klostret, Guds sted, rosenkrans og helgener, Duborg, ridderskabet, evigt sammen, udelt, Sønderjyllands deling, Hertug Hans skole og hospital, Lyksborg, Ejdersted-gård, lærde mænd, friserne og digerne, kronprinsens søster, Rundhof, velstand og skønhed, Christiansfeld, åen midt i jydernes land.

Jens Lampe:

TØNDER SEMINARIESTAT 1788-1963

Et andet storværk, udsendt af samme samfund, er *Jens Lampe: Tønder Seminariestat. Fortegnelse over lærere og dimittender fra Tønder seminarium 1788-1963*. Hvilket kæmpemæssigt og tålmodigt arbejde det har været, forstår man, når man erfarer, at udarbejdelsen har taget 7 år, og at her er samlet biografiske oplysninger sammen om over 4600 personer. En undersøgelse i 1962 over, hvor dimittenderne 1920-60 blev af, viser, at næst efter Tønder amt, hvor 180 virkede, var det Ribe amt, der havde fået de fleste af dem som lærere og lærerinder, nemlig 80, og såvel senere som fra tidligere år har adskillige fundet herop. Man kan nævne den mærkelige pastor Heinsen i Brørup, der først var uddannet som lærer på Tønder seminarium. Man vil let forstå, at vort amts personal- og lokalhistorikere ikke bør forsømme at undersøge denne bog. Iøvrigt fandt flertallet af de tøndringer deres arbejdssted som lærere i deres hjemstavn, men forøvrigt har de virket fra Grønland til Australien, fra USA's veststater til Samoøerne. 1788-1920 kom 23 % af dimittenderne fra Nord-slesvig, 51 % fra Sydslesvig, 24 % fra Holsten og Tyskland og knap 2 % fra kongeriget. Der var både dansk-, tysk- og frisisktalende. — *Jens Lampe* har dog ikke ene mand udarbejdet hele værket. Seminariektor, dr. *Asger Nyholm* har skrevet semina-

rielærernes biografier og overlærer Erik Larsen dimittendernes 1923-63. Mange har rakt forfatterne en hjælpende hånd, særlig fremhæves den tyske skolehistoriker, pens. rektor Johann Grönhoff, Kiel.

TO HJEMSTAVNSROMANER.

Det er ikke meningen, der i denne rubrik skal gøres opmærksom på romanlæsning. Men der er siden sidst udkommet to bøger, der ganske vist betegnes som romaner, men som indeholder så meget gedigent lokalhistorisk stof, at de bør nævnes. Den ene er *Sal. Frifelt: Bøj dig for blæsten. Roman fra landvindingskampen på den jyske hede*. Man genkender Grindstedegnen, og hovedpersonen har hentet så mange træk fra forfatterens egen bedstefar, at vil man danne sig en forestilling om denne foregangsmand, yder bogen her et godt bidrag, og det gælder mange andre: I. C. Christensen som barn, Mads Holt («Mads Holm») o. fl. er taget på kornet, dog ofte med forandrede navne. — Den anden slægtsroman, seminarieadjunkt *Hans Brinchs: De kom til verden, levede og døde*, er mere direkte slægtshistorie (Anne og Hedevig Tækker, gift med Peter og Hans Brinch) og giver en grundig skildring af folkeliv og folketro i skipperbyen Sønderho for 100 år siden. I et noteapparat bag i bogen gøres der rede for digt og virkelighed. Det er så åbenbart, at Brinch tilsigter både at give en roman, et stk. slægtshistorie og kulturhistorie, mens Frifelt lægger mere vægt på det digteriske.

K. Høgsbro Østergaard har i *Årb. f. nord. Oldkyndighed og Historie* 1962 beskrevet *kvaderstensteknikken ved vore romanske kirker* og benytter heri flere eksempler fra amtet. I *Kuml* 1962 har *Olfert Voss* i *Jernudvinding i Danmark i forhistorisk tid* givet nye undersøgelser over den primitive jernudvinding og en ny rekonstruktion. Der er eksempler fra Hodde, Snorup og Tistrup. Sammesteds har *Henrik Thrane* skrevet *Hjulgraven fra Storehøj ved Tobøl*, et af de fineste fund fra ældre bronzealder, og *To egekister fra Tobølegnen*, fundet 1860 og 96. *Clara Håhr Christiansen* og *Kaj Skelmos* fremlægger i samme bind i *Gudenåkulturen ved Varde* å resultaterne af deres indgående undersøgelser af denne kulturs bopladser og med Skelmoses ypperlige tegninger.

I sidste årg. af *Arv og Eje* har *M. Bencard* skrevet: *Om Raadmandsstoben i Ribe* og beskriver heri den pragtfulde stob fra

1564 med indskriften: »At elske retferdighed y dom ok rette, were from ok reen emod syn neste, holde Gud til ven, er radmand thend besthe.« Med støtte i Ripæ Cimbricæ mener B., at stoben lige så vel kunne have heddet bryllupsstoben. Den vidt bekendte gård i Lønne Stak, der nu flyttes til Frilandsmuseet, har fået sin sagnomspundne historie beskrevet af *Bjarne Stoklund* i *Skalk* 1964. — Guldbergregeringen indhentede 1778 *indberetninger om kornavlens* og forslag til dens forbedring. De er nu udgivet i udvalg af landsarkivar *J. Holmgaard* i *By og Bol* 3. Her er beretninger fra flere af amtets proprietærer, et hjælpemiddel for lokalhistorikeren. — I årsskrifterne for *Esbjerg museum* og *Fiskeri- og Søfartsmuseet* skriver *Ebbe Lomborg* om *Bronzealder-gravfund* i *Andrup* og *Niels Thomsen* om *sløjfede høje* og en række fund derfra, *Arne Espegaard* skriver om *Arbejdets gang* og om *Lambert Sørensen*, *Bjarne Stoklund* om *Fiskerboderne ved Nymindegab*, *Andreas Møller* om *Rudbølbåde* og *Bue Kaae* om *Ho-Oksby præstens madfisk*. — *J. P. Jacobsen: Religionshistorisk brevveksling*. Det er navnlig *P. Munchs*, *Aage Friis'*, *J. P. Jacobsens* og *Erik Arups* breve, her offentliggøres, men blandt disse også breve fra vort samfunds gamle formand *Søren Alkjær* sig, og de formår at hævde sig ved siden af de mange professorbreve. — Af *Sal. Frifelts* klassiske bog *Gennem de jydskes Udmarker* er bind II nu kommet i ny udgave.

Virksomheden

Arsmødet afholdtes i Nordby på Fanø. Under formandens Amerikarejse aflagde redaktør Friis beretningen om virksomheden, medens fru Kvist fremlagde regnskabet. Begge dele godkendtes. Genvalgt til bestyrelsen blev snedkermester Niels Thomssen; i stedet for John Kvist, der trods stærke opfordringer frabad sig genvalg, nyvalgte sparekassedirektør Clausen Nielsen, Ribe. Redaktør Friis bragte Kvist en tak for hans store og trofaste arbejde for foreningen. Forstander Yde Andersen, København, talte derefter under stor opmærksomhed fra forsamlingens side om folkeliv og folkedragter på Fanø og viste film og lysbilleder i tilknytning dertil.

Udflugten gik under god tilslutning til Vorbasse. Man samledes i kirken, hvis historie kyndigt fremdroges af overlærer Vald. Andersen, Bække, medens John Kvist ved mindesmærket for rytterfægtningen gav en levende skildring af denne begivenhed i krigsåret 1864. Både ved kaffebordet og aftensmaden havde flere ordet. Formanden Sal. Frifelt ledede det smukke stævne.

Bestyrelsen har formået fru Kvist, *Egtved*, til at være kasserer og forretningsfører.

Nye medlemmer 1963

Inseminør Jens Tarp, Vorbasse. Ingeniør Gunde Pedersen, San Francisco. Konsulent M. Uldall, Vejrup. Gdr. P. Tornbjerg, Vorbasse. Arkitekt H. Bjerregaard, Kolding. Byrådsmedlem frk. E. Friis, Varde. Centralbiblioteket, Hjørring. Fru Else Petersen, Estrup Hovedgård. Andst centralskoles bibl., Andst. Sparekassedirektør Clausen-Nielsen, Ribe. O. G. Rasmussen, Esbjerg. Skolelæge Kongsdal Jensen, Ribe. Gdr. Tyge Tygesen, Føvling. Gdr. Frede Bruun, Gredstedbro. Forretningsfører G. Krogh, Sædding.

Virksomheden

Karl Krummes, Henne. Gdr. Knud Ernebjerg, Dover. Gdr. Karl Kvist Hansen, Egholt. Henrik Gødert, Charlottenlund. Tømrermester Chr. Olesen, Foldingbro. Sognefoged Møller Sørensen, Oxbøl. Forstander J. Kr. la Cour Madsen, V. Vedsted. Vejformand Eli Olesen, Atte. Forstander Aage Jensen, Hoven. Ekspositionssekretær Aage Bladbjerg, Esbjerg. Kustode Dagmar Poulsen, Esbjerg. Lærerinde fru Tove Egholm Ravn, Esbjerg. Førstelærer P. Løgstrup Bjerg, Krusbjerg. Lærer Egon Christensen, Esbjerg. Lærerinde frk. G. Thygesen, Esbjerg. Bogholder Hans Halager, Århus. Malermester Hans Pedersen, Esbjerg. Major Math. Lundorf, Varde. Uddeler Kr. Hansen, Kokspang. Gdr. Vald. Hansen, Grønbjerg. Konsulent E. Laugesen, København.

Under uddannelse: Niels Bech Sørensen, Piero Luciani, Poul Bredam Jensen, Torkild Rhode, Jens Lindegaard Knudsen, Erik Smedegaard, Erik Mathiasen, Olander, Henning Hein, Bjarne Thomsen, Knud Clausager Sørensen, Erik Jessing, Hans Andersen, Hanne Kjær, Svend Dyring, Preben Andersen, Jørn Lauridsen, Chr. Bertelsen, Helge Bay, Hans Andersen, Frede Lind, B. N. Lauridsen, Torben Knudsen, Anna Termansen, Else Seelen, Kr. Mylin, Inga Sigaard, Lis Hansen, Erik Bay, Kr. Dal Veje, Birgit Hansen, Bo Knudsen, Henning Østergaard, Alfred Johansen, Aage Riber, Tage Maan, Else Volden, Erik Jelvin, P. Ottosen, Aage Bork Larsen, E. E. Bro, W. Schrøder, alle Esbjerg, Ole Skoubo Pedersen, Varde, fru Marne Jakobsen, Varde, Poul Vestergaard, Varde, Henning Sørensen, Varde, S. Dietz Sivertsen, Varde, Hans F. Jørgensen, Varde, Erling Regel, Gørding, Sten Nielsen, Oxbøl, Gurli Andersen, Sig, Eiler Poulsen, Sig, Karen Kiilerich, Gerndrup, Helge Pedersen, Sædding, Signe Krogsgaard, Sædding, G. Poulmann, Brøndum, Hans Chr. Jensen, Brøndum, Bodil Andersen, Tistrup, Pauli Bannerholt, Janderup, Ulla Gertsen, Nordenskov, Bent Hyldtoft, København.

Regnskab 1963-64

INDTÆGT.

Kassebeholdning	9073,89
852 ord. medlemmer à 10 kr.	8520,00
62 medlemmer à 5 kr.	310,00
<hr/>	
25 kommuner à 12 kr.	300,00
13 » » 20 »	260,00
2 » » 25 »	50,00
1 » » 15 »	15,00
<hr/>	
80 biblioteker à 10 »	800,00
1 bibliotek » 50 »	50,00
1 » » 20 »	20,00
<hr/>	
6 abonnenter	850,00
Salg af Gotisk Skrift og Lyngbohæfter	68,00
» » gl. årbøger	583,95
Tilskud: Kulturministeriet	958,00
» Ribe amt	1665,00
» Kolding Folkebank	300,00
» Vardø Spare- og Laanekasse ...	100,00
» Nr. Nebel Sparekasse	50,00
<hr/>	
Gave fra ingeniør G. Pedersen, USA	2165,00
Refunderet porto	680,00
» papirafgift	907,80
Forskelligt	69,66
Kenter af Kirstine og Th. Møllhede's legat	178,90
» » indestående i bank	556,82
<hr/>	
	202,06
	<hr/>
	Kr. 25749,08

UDGIFT.

Trykning af årbog	5949,56
Honorarer	1390,00
Udsendelsen af årbog	1375,50
Trykning af Lyngbohæftet og Gotisk Skrift	2836,18
Honorarer	300,00
Klicheer til bogen om Estrup	355,78
Løn til redaktør og kasserer	900,00
Møder og foredrag	1088,98
Repræsentation	175,00
Bogkøb	912,15
Kontingent - D. h. F.	198,00
Porto, telefon m. m.	495,86
Forskelligt	35,90
Beredskabskonto	3154,99
Kassebeholdning at overføre	6581,18
	<hr/>
	Kr. 25749,08

AKTIVER.

Vest- og sønderj. Kreditforenings obl. 4½ % ...	12600,00
I overformynderiet til 4 %	176,21
Grundfond pr. 1. juni 1964	3959,83
Beredskabskonto pr. 1. juni 1964	11296,61
Kassebeholdning	6581,18

Egtved, d. 3. juni 1964.

Christa Heltberg Kvist.

Revideret og fundet i orden.

Ølgod, d. 8. juni 1964.   Ribe, d. 12. juni 1964.
H. Øllgaard.   Mogens Bencard.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. En brevveksling fra krigen 1864. Ved B. Allerslev Jensen.
Side 1.
2. Om de tyske Flygtninge i Øksbøllejren. Af Poul Ruus.
Side 77.
3. Omkring Jørgen Pedersen Rentemesters vindebro over Ribe å.
Side 105.
4. Esbjerg, min barndoms by. Af H. Wulff. Side 123.
5. Nogle ældre skikke i Grene menighed. Af P. Johnsen.
Side 144.
6. En hjemsogt degn i Lejrskov. Af John Kvist. Side 148.
7. H. C. Larsen. Mindeord ved H. K. K. Side 153.
8. Litteratur om Ribe amt. Side 154.
9. Virksomheden og nye medlemmer. Side 159.

Historisk Samfund for Ribe Amt har følgende bestyrelse: Forfatteren *Sal. Frifelt*, Ølgod, formand, redaktør *P. Friis*, Varde, lærer *H. K. Kristensen*, Varde, seminarirektor *Sv. Mogensen*, Ribe, sparekassedirektør *O. Clausen Nielsen*, Ribe, snedkermester *Niels Thomsen*, Esbjerg, og sognepræst *K. Høgsbro Østergaard*, Astrup, pr. Glejbjerg. Kassereren er fru *Christa Kvist*, Præstevænget, Egtved. Redaktionsudvalget er *Kristensen* (fmd.), *Sv. Mogensen* og *Niels Thomsen*.